

Woningmarktontwikkelingen landelijk en regionaal

*Bouw en woonweken in Drenthe
Platform Wonen Assen*

Paul de Vries
Senior Woningmarkteconoom
Rabobank Kennis en Economisch onderzoek
11 juni 2015

Rabobank

Agenda

Rabobank

Actuele ontwikkelingen

- Economie
- Woningmarkt
- Regionale ontwikkelingen

Thema's

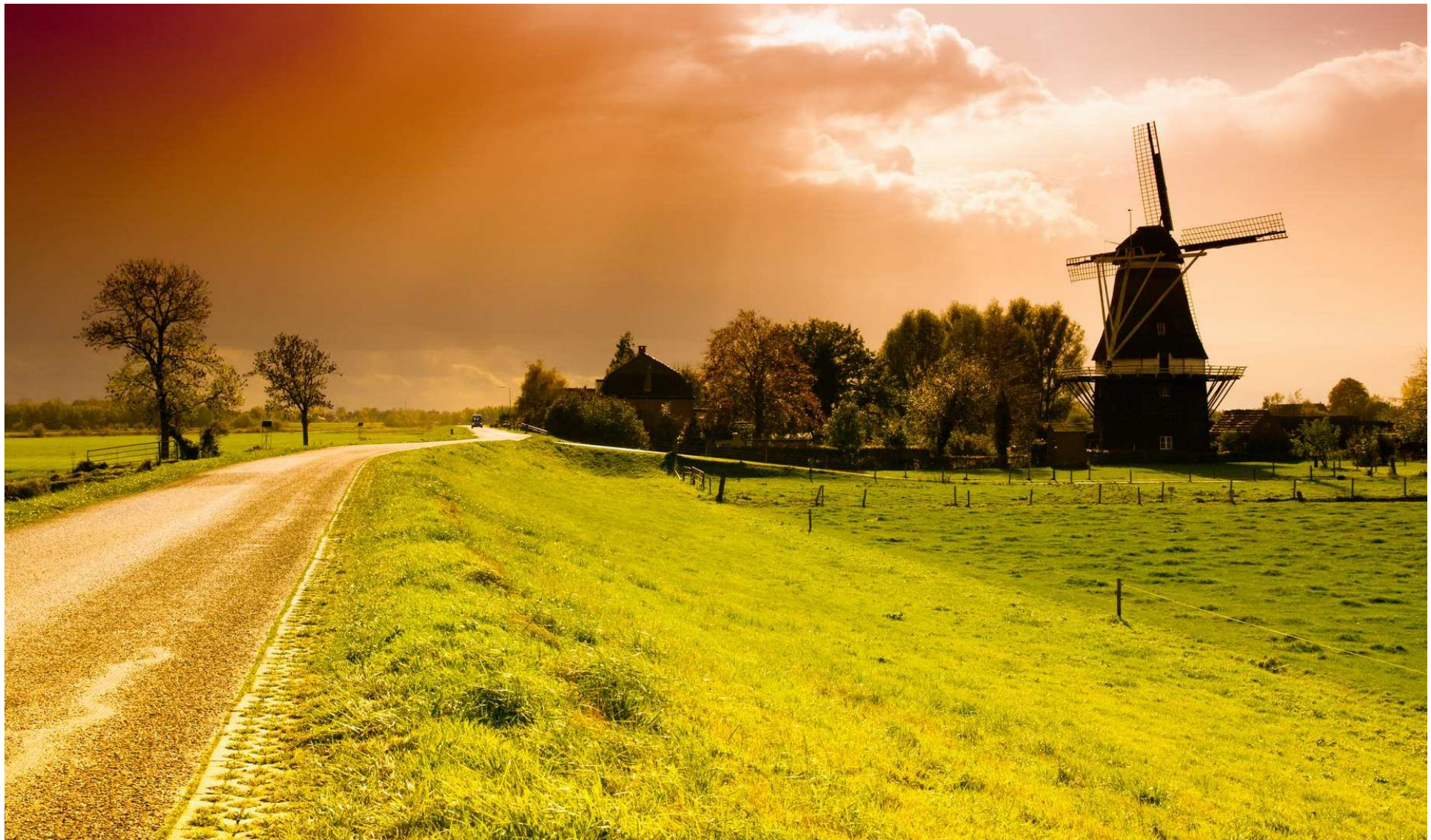
- Hypotheken die onder water staan
- Financieringsvoorwaarden en impact op de prijs
- Koopstarters

Conclusies

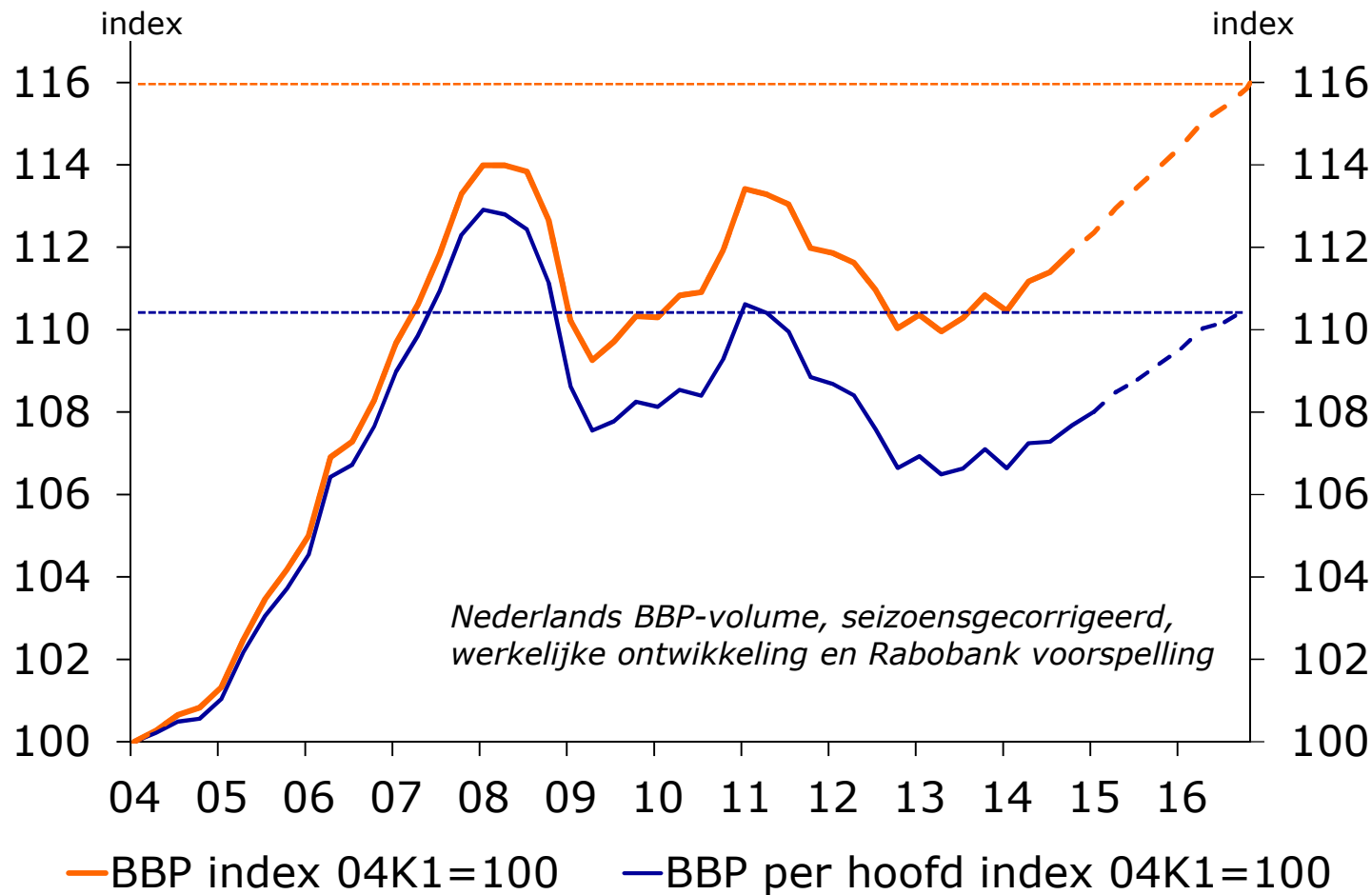
Nederlandse economie: beter maar niet goed genoeg

Rabobank

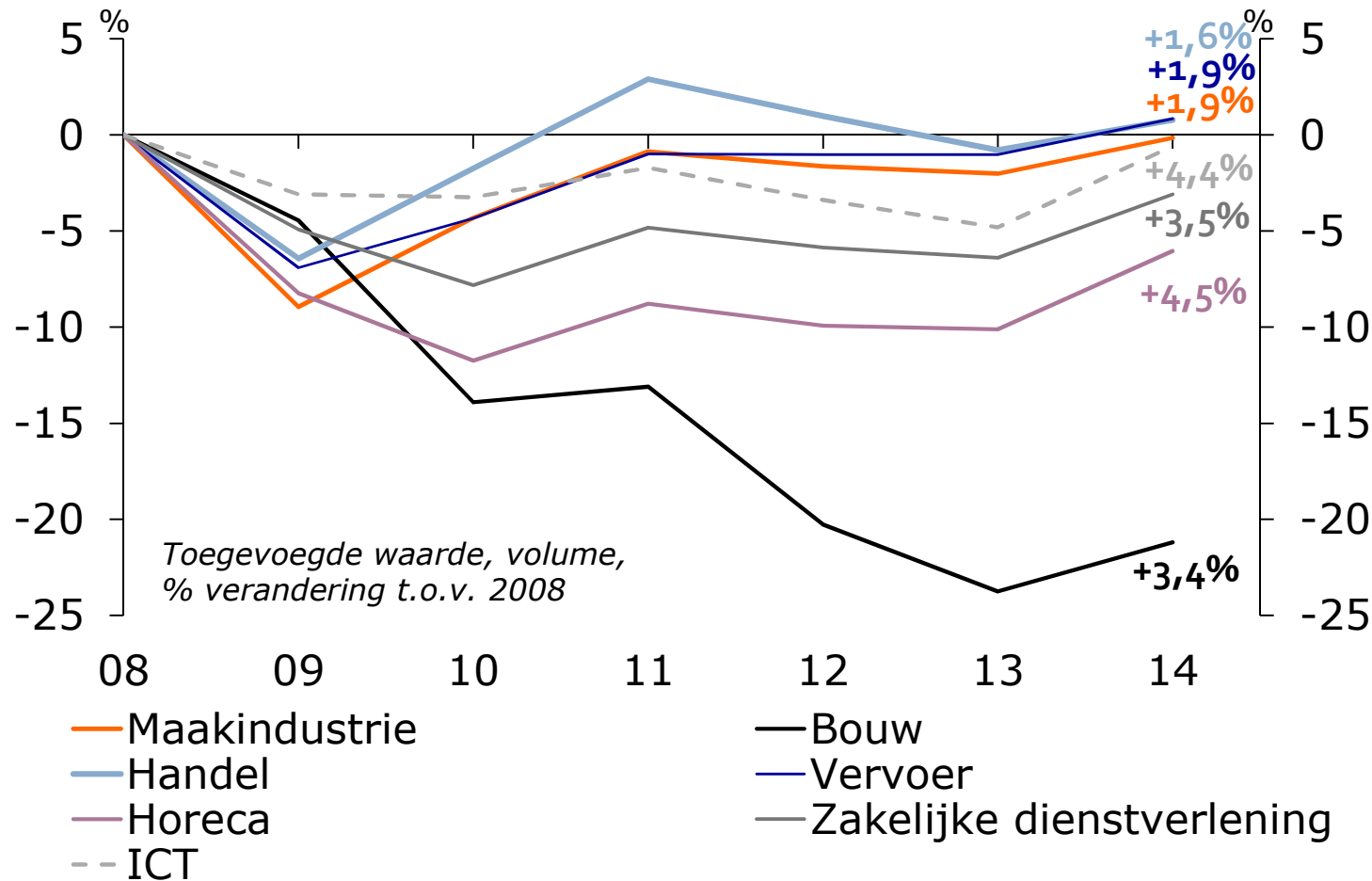

Visie op 2015/16 Nederland Beter maar niet goed genoeg

Terugblik 2014

Veel sectoren nog aan het inhalen

Visie op 2015 en 2016

Snellere en breder gedragen groei

- Hogere exportgroei door snellere groei handelspartners en depreciatie euro
- Private investeringen groeien door hogere exportgroei en **herstel van de woningmarkt**
- Particuliere consumptie groeit door **toename beschikbaar huishoudinkomen** voor tweede jaar op rij
- Overheidsbestedingen remmen groei van de binnenlandse vraag
- Mogelijk positievere vooruitzichten
 - Afnemen risico's
 - **Wisselwerking economie-woningmarkt**
 - Lager begrotingstekort maakt lastenverlichting in 2016 mogelijk

Jaar op jaar volumemutatie in %	14	15	16
Bruto binnenlands product	0,9	2	2
Particuliere consumptie	0,1	1½	1½
Overheidsbestedingen	0,0	0	0
Private investeringen	3,8	7½	3¾
Uitvoer goederen en diensten	4,0	4¼	5¼
Invoer goederen en diensten	4,0	3½	5
Consumentenprijzen (%)	0,3	0	1
Werkloosheid (% beroepsbevolking)	7,4	7	6½
Begrotingssaldo (% BBP)	-2,3	-1¾	-1
Staatsschuld (% BBP)	68,8	68½	68
Saldo lopende rekening (% BBP)	10,3	10½	10

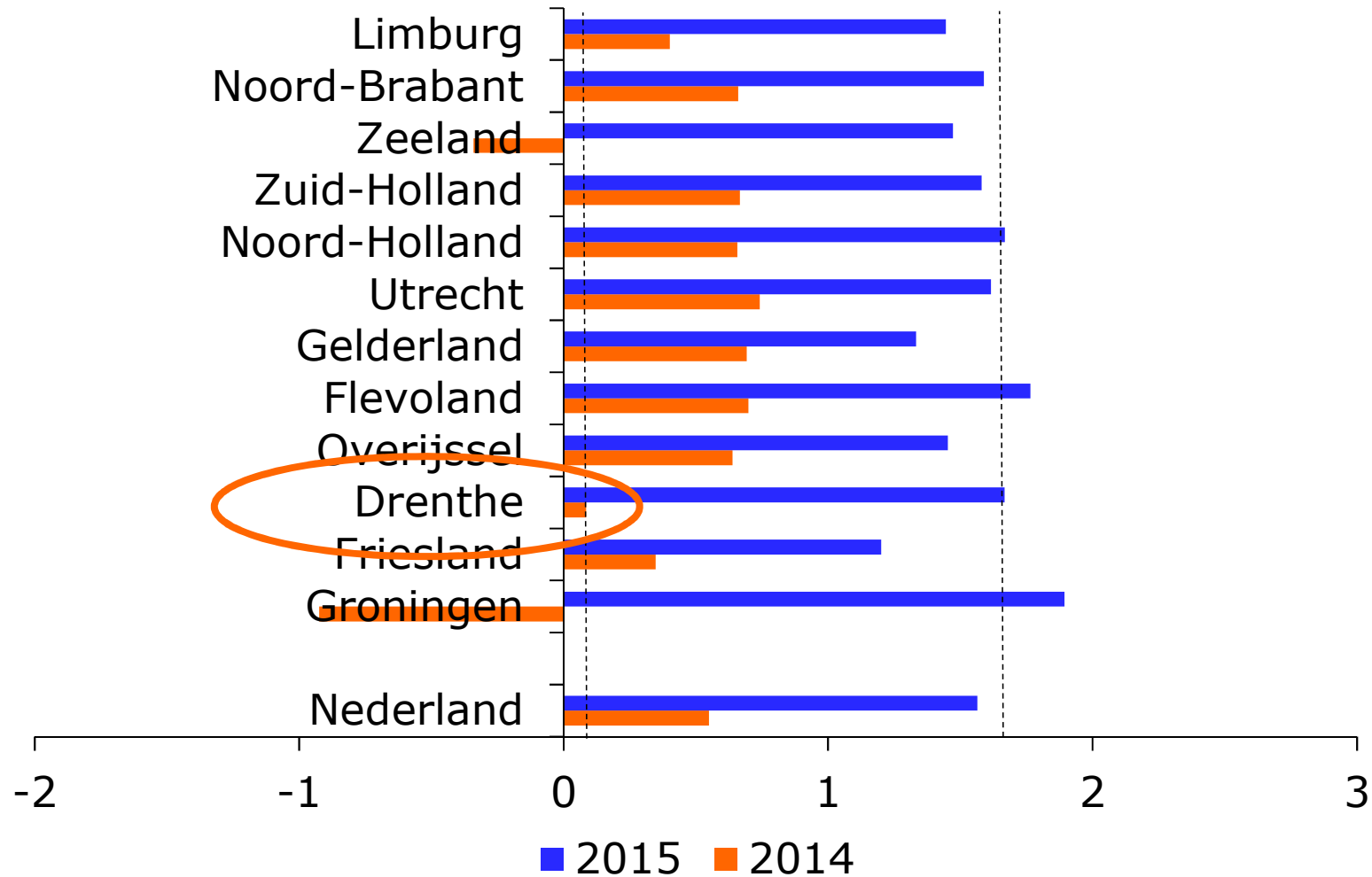
Bron: CBS, Rabobank

Groei in Drenthe boven gemiddeld

Rabobank

De woningmarkt is gekanteld

Rabobank

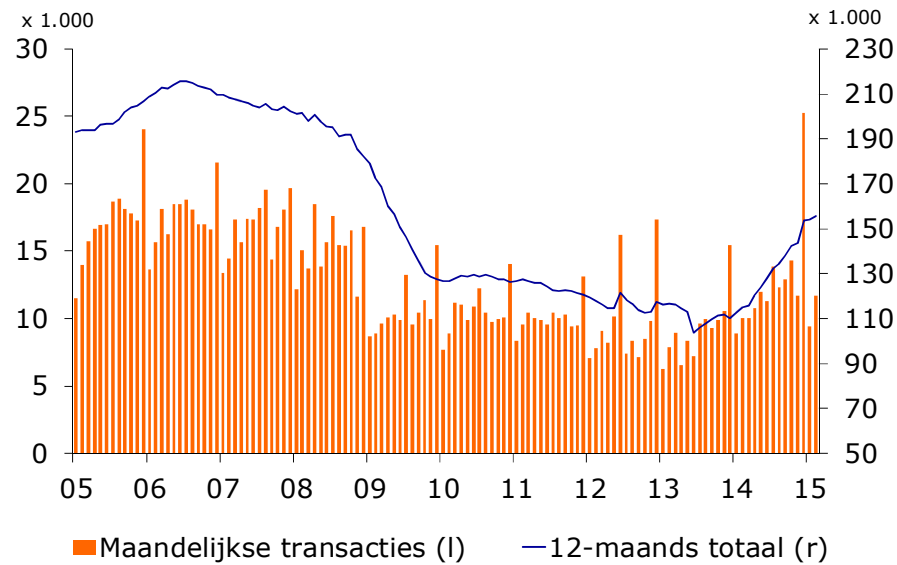
Markt voor bestaande koopwoningen

Eindejaarsprint in 2014K4, begin 2015 is sterk

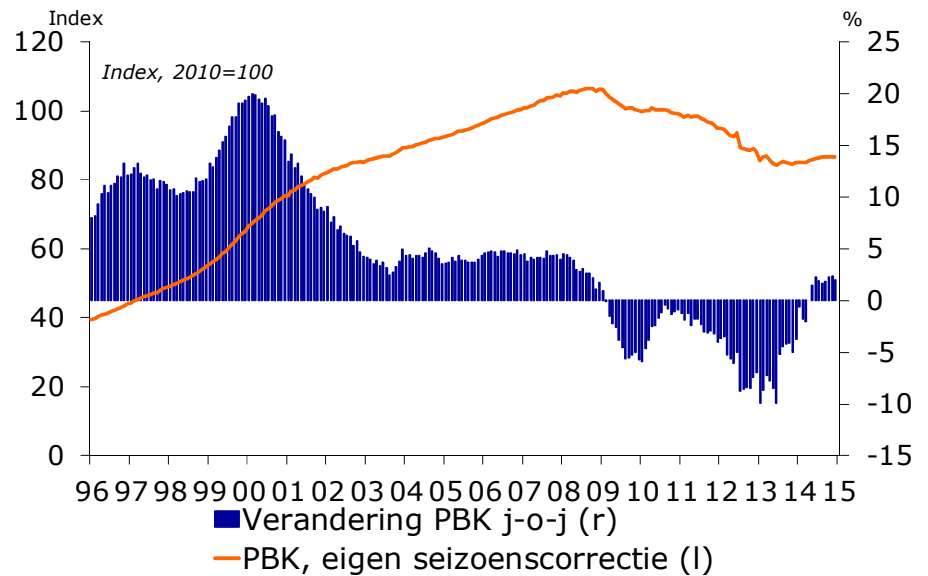
Rabobank

Aantal verkopen

Bron: CBS, bewerking Rabobank

Prijzontwikkeling

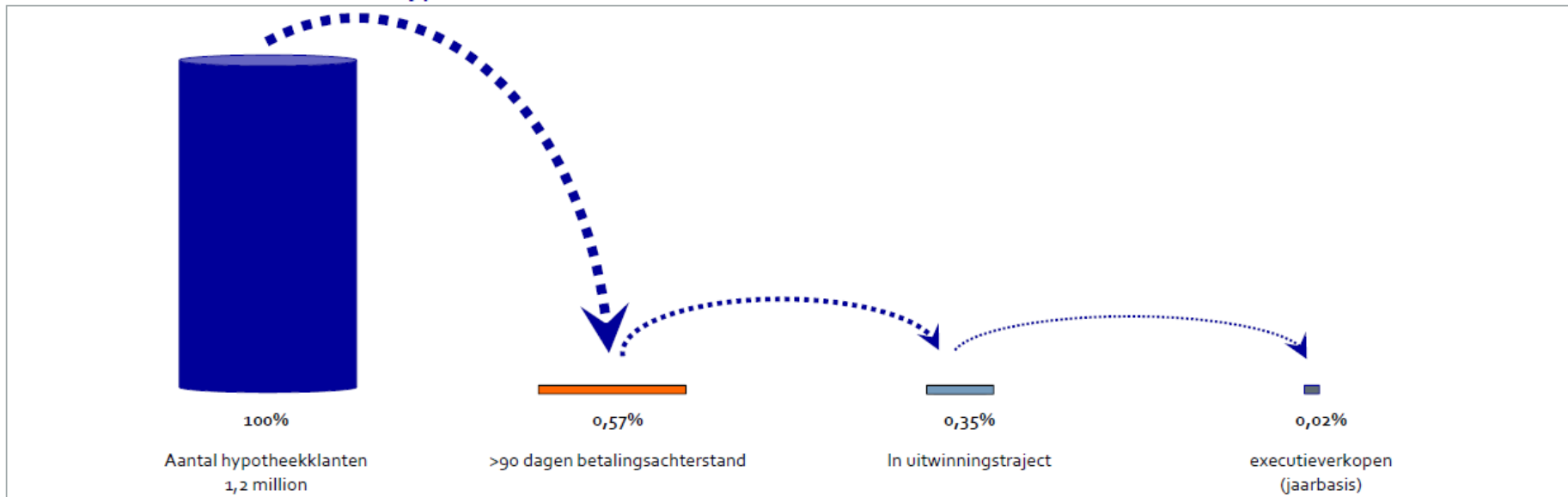

Bron: CBS, bewerking Rabobank

Betalingsachterstanden zeer laag

Rabobank

Algemeen beeld: meer verkopen, hogere prijs

Rabobank

Aantal verkopen

- 2015: 160 tot 180 duizend
- 2016: 165 tot 185 duizend

Prijzontwikkeling

- 2015: 1½ tot 3½%
- 2016: 2 tot 4%

Regionale ontwikkelingen

Rabobank

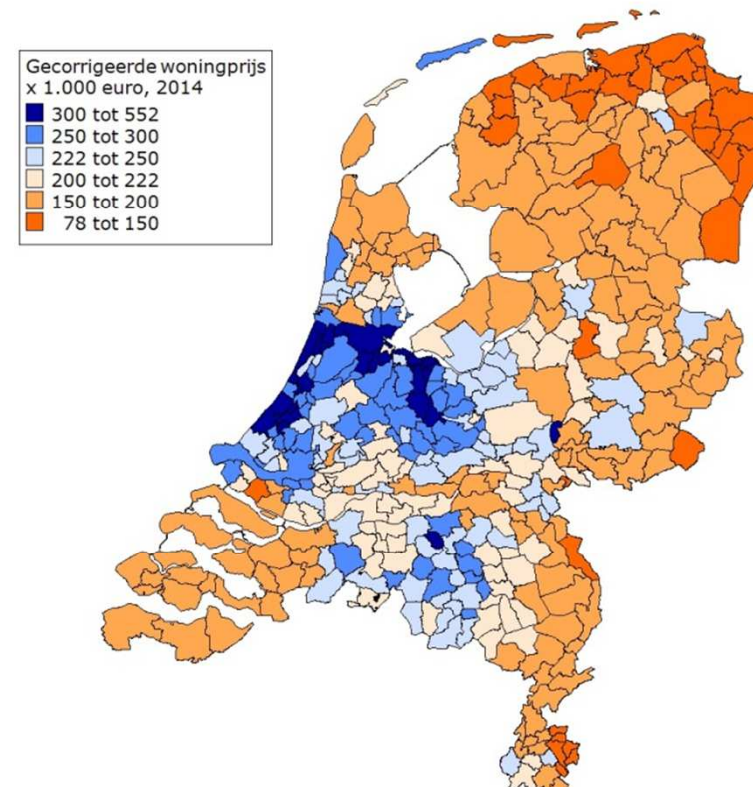
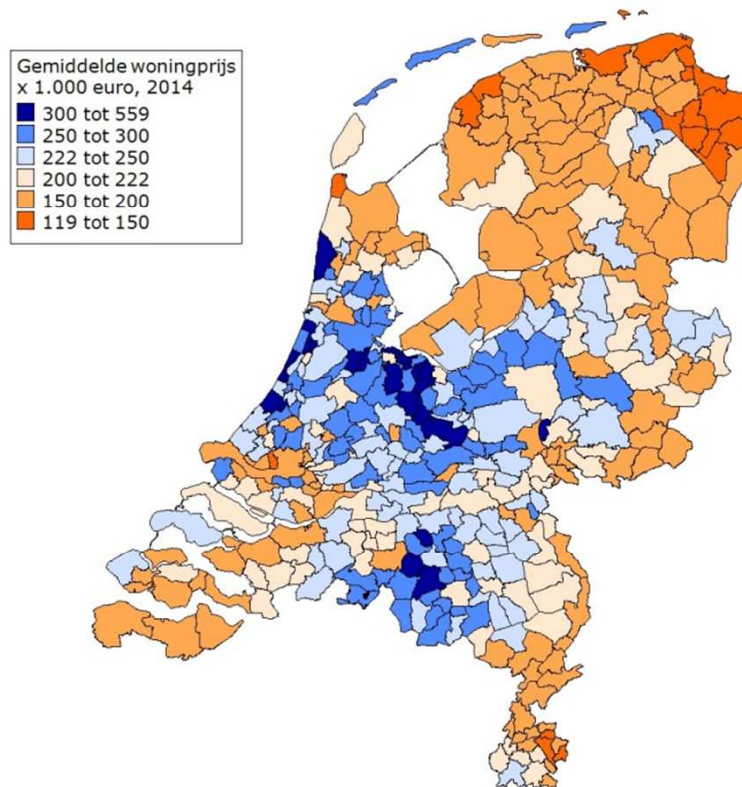
Prijsniveau: grote regionale prijsverschillen

Rabobank

Gemiddelde verkoopprijs loopt sterk uiteen

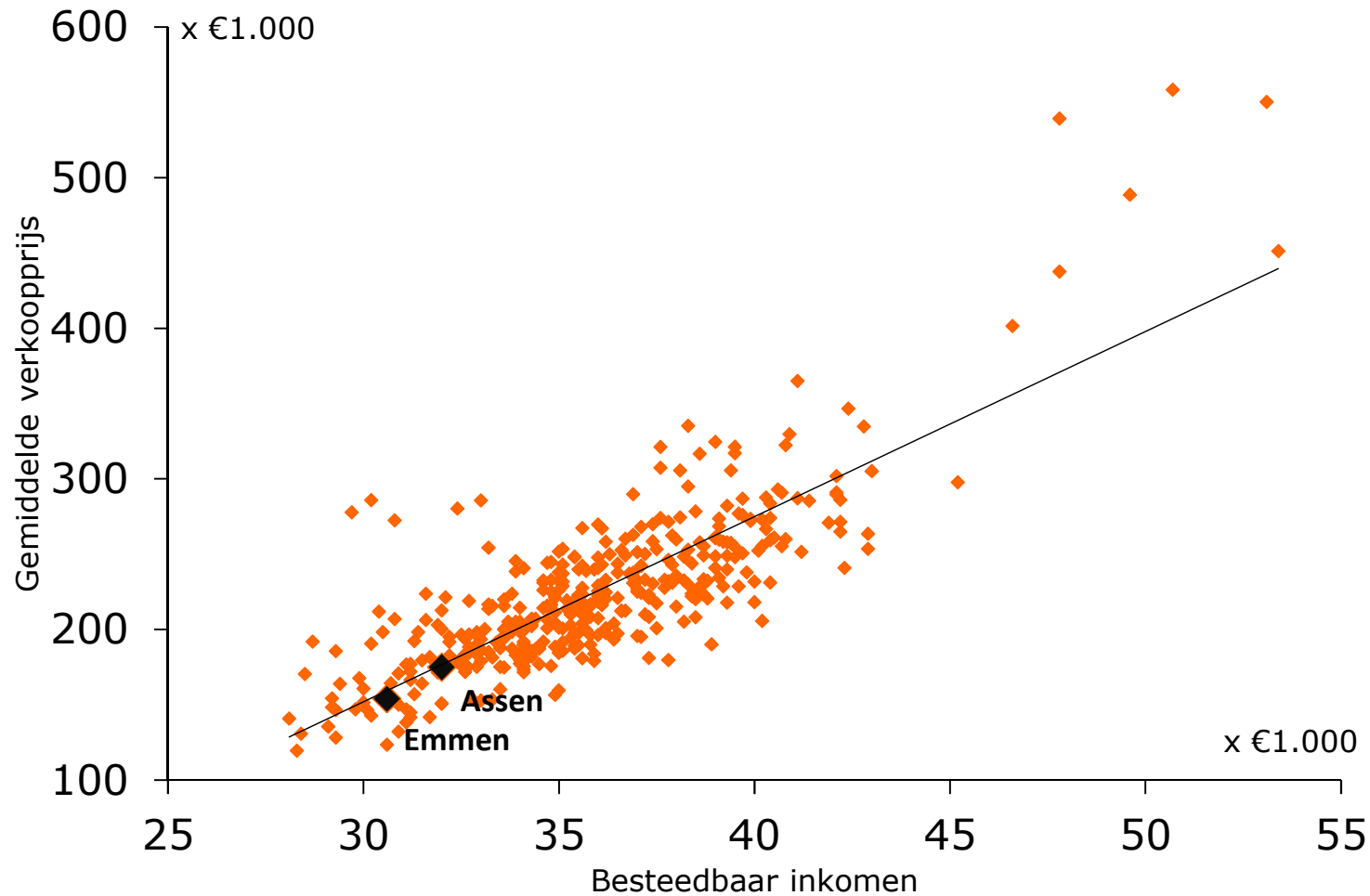
Gemiddelde verkoopprijs gecorrigeerd voor samenstelling van de transacties

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

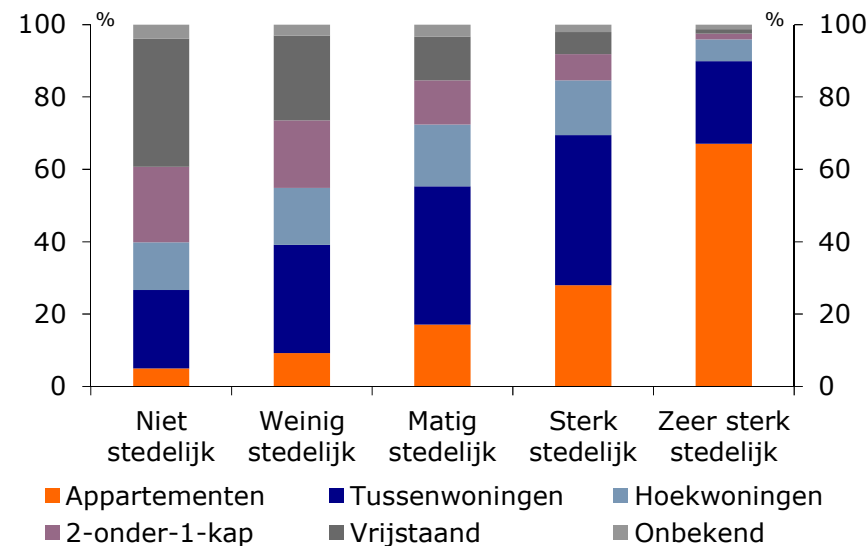
Prijsniveau: relatie tussen besteedbaar inkomen en gemiddelde woningprijs

Prijsniveau: stedelijkheid maakt het verschil

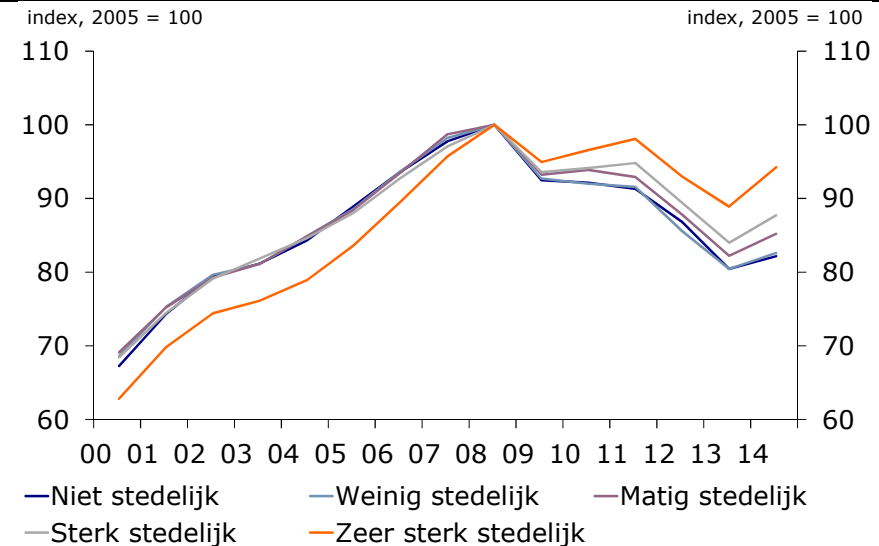

Grote verschillen in segmentsamenstelling van de verkopen 2014

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

Sterkere groei gemiddelde verkoopprijzen in zeer sterk stedelijke gemeenten

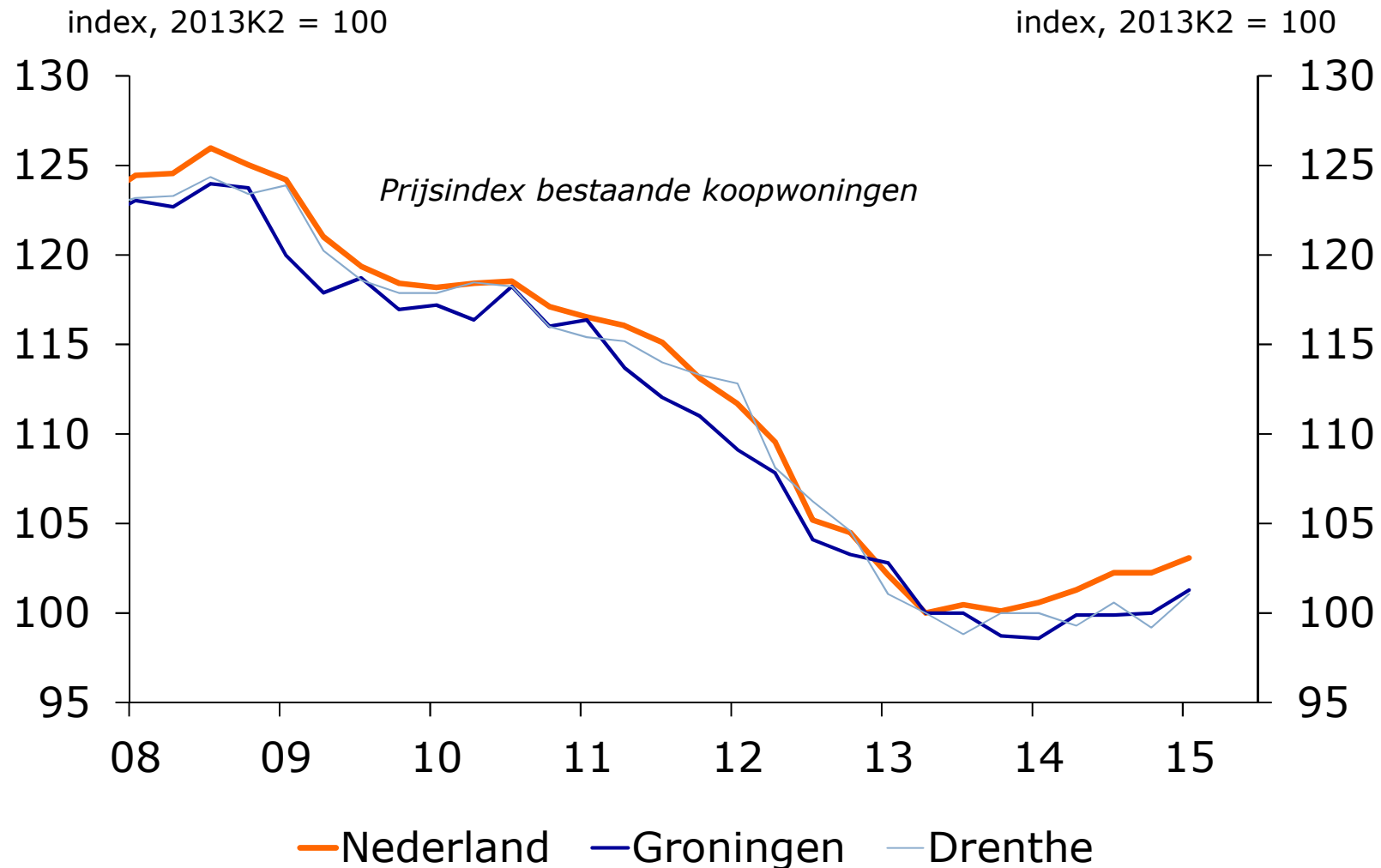

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

Prijzontwikkeling: geen grote provinciale verschillen in prijsherstel

Rabobank

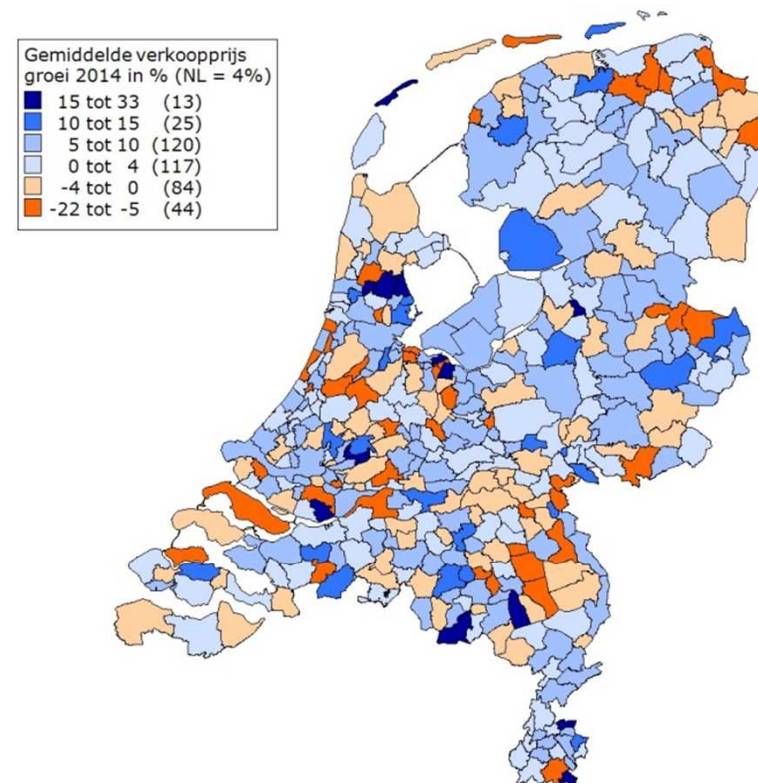
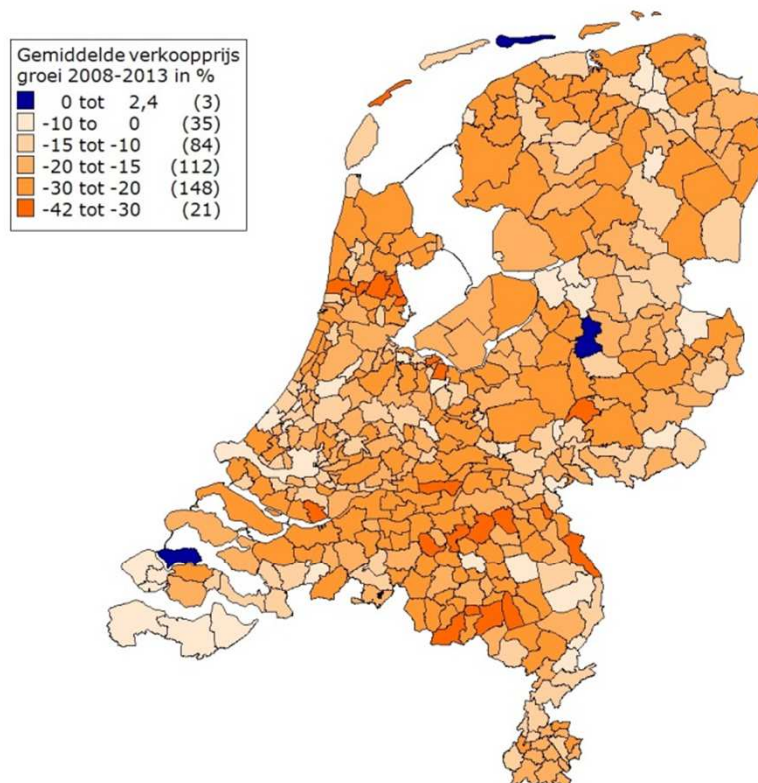
Prijzontwikkeling: geen ruimtelijk patroon

Rabobank

Gemiddelde woningprijsontwikkeling 2008-2013

Gemiddelde woningprijsontwikkeling 2013-2014

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

Transacties: overal krimp en overal groei

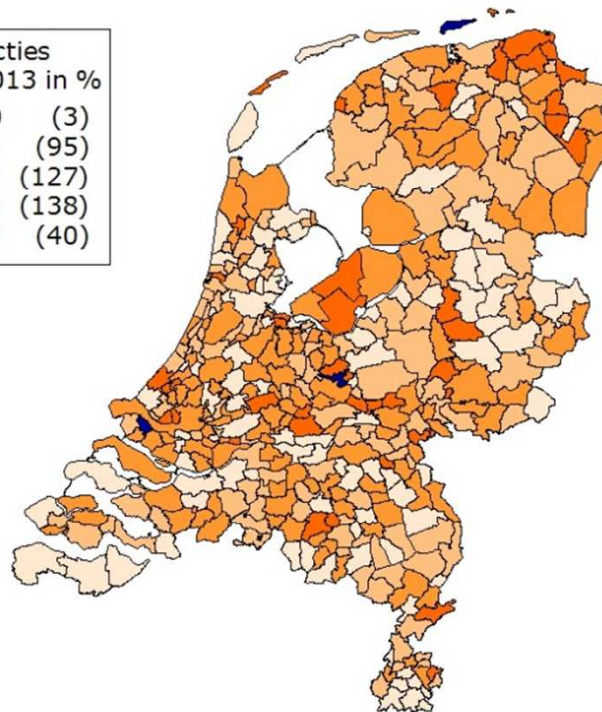

Rabobank

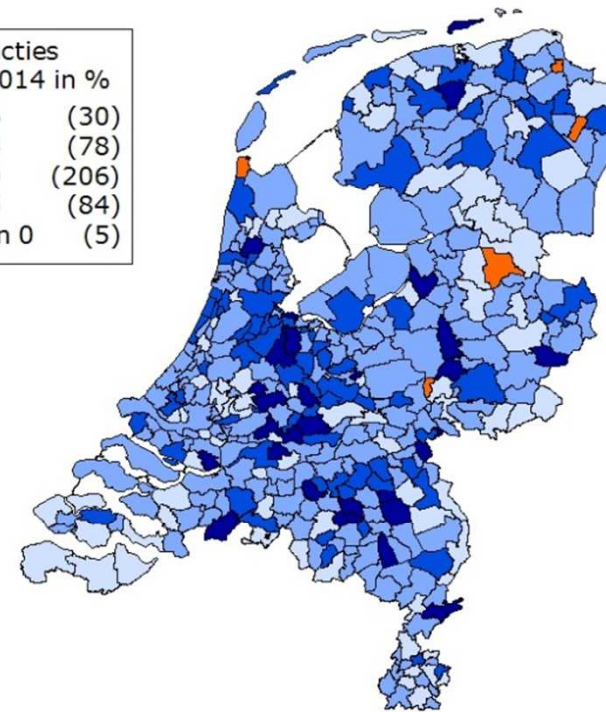
**Vrijwel overal krimp aantal transacties tussen
2008 en 2013**

**Vrijwel overal groei aantal transacties tussen
2013 en 2014**

Aantal transacties groei 2008-2013 in %	
Meer dan 0	(3)
-30 tot 0	(95)
-40 tot -30	(127)
-50 tot -40	(138)
-66 tot -50	(40)

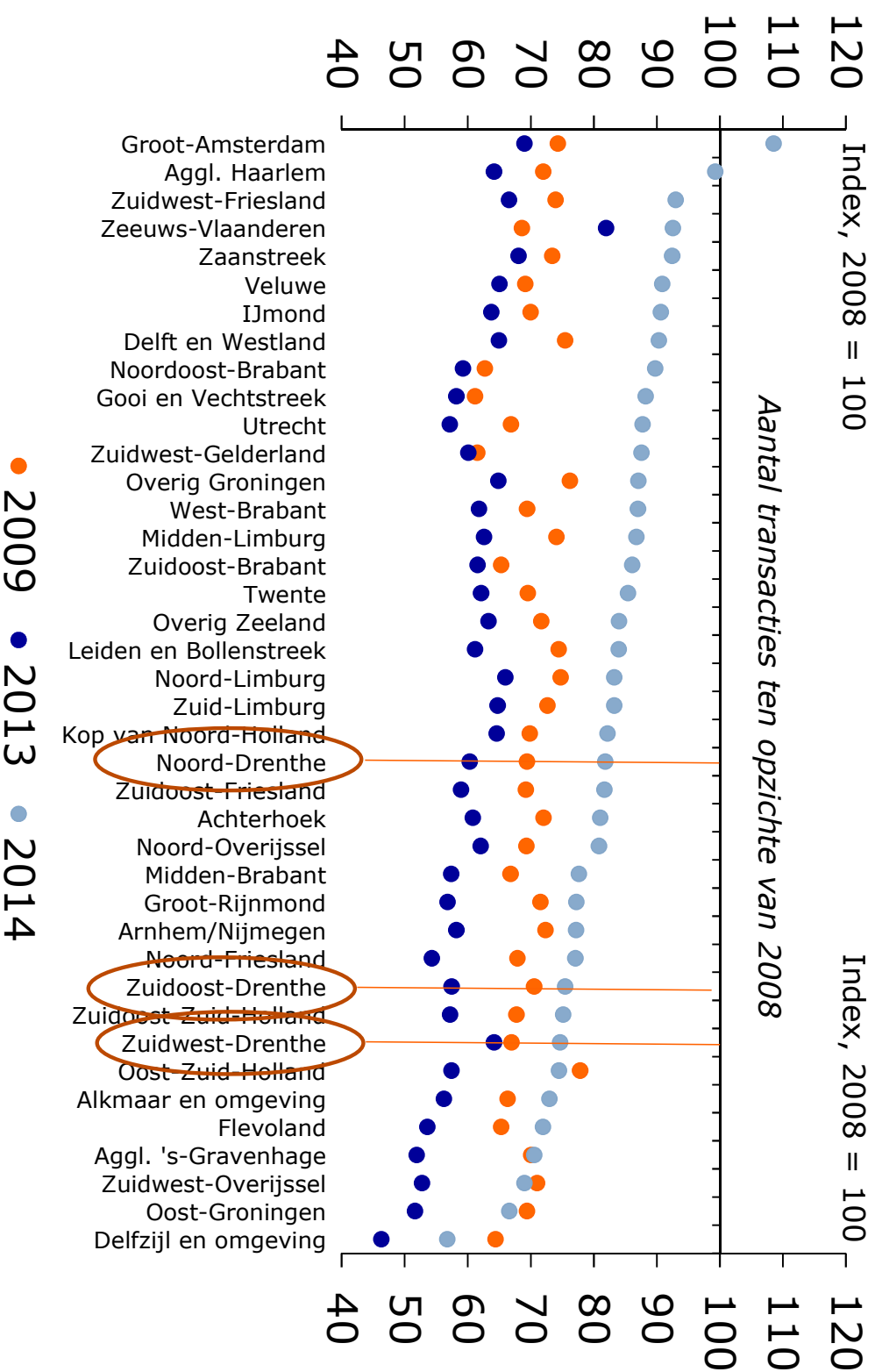
Aantal transacties groei 2013-2014 in %	
75 tot 116	(30)
50 tot 75	(78)
25 tot 50	(206)
0 tot 25	(84)
Minder dan 0	(5)

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

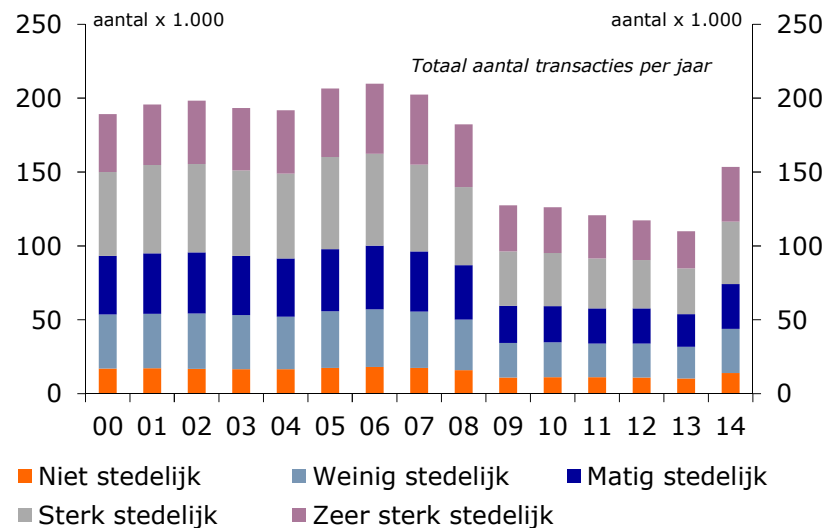
Transacties: regio's volgen landelijke trend, maar wel met verschillen

Transacties: stedelijk gebied trekt de woningmarkt

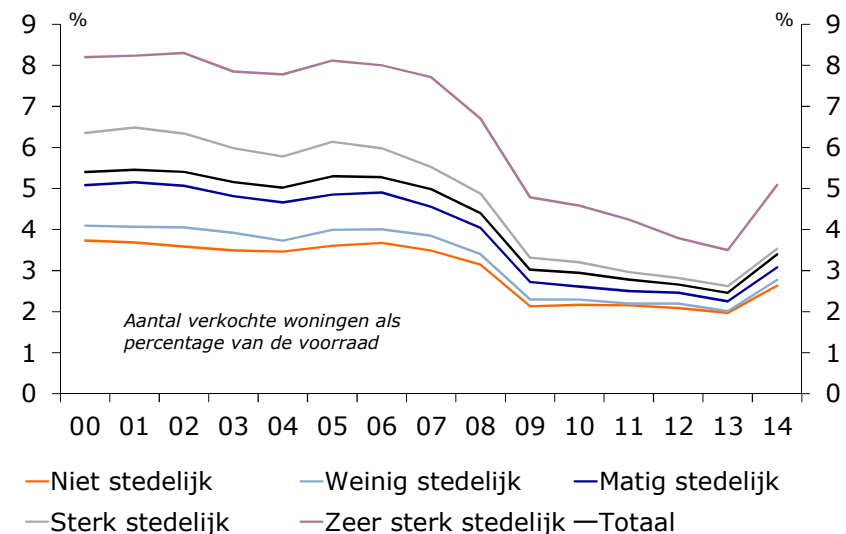

De helft van de transacties in (zeer) sterk stedelijke gemeenten

Bron: Kadaster, bewerking Rabobank

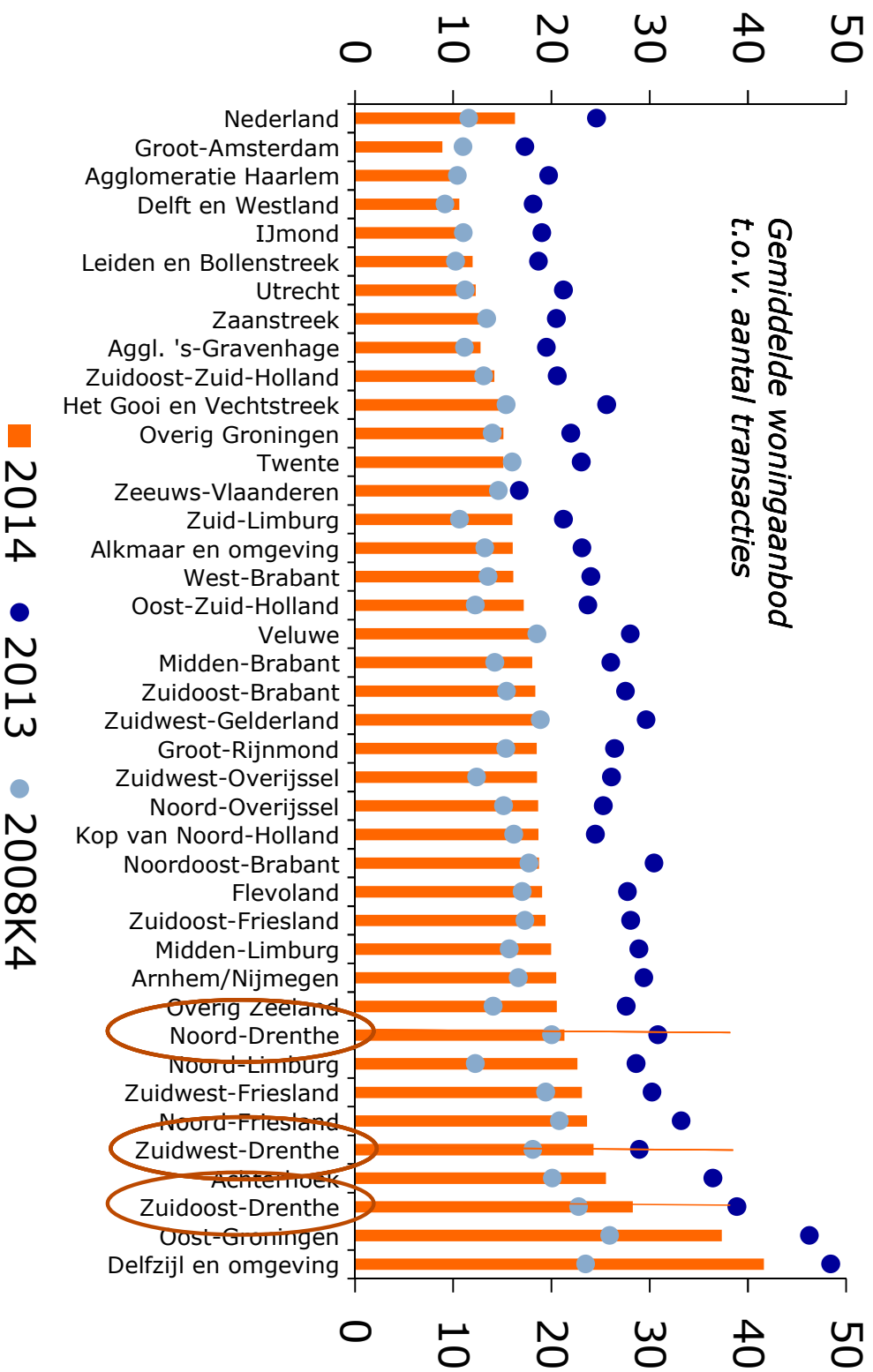
Hogere omloopsnelheid in de (zeer) sterk stedelijke gemeenten

Bron: Kadaster, ABF, CBS, bewerking Rabobank

PS:
Assen en Emmen zijn volgens de definitie *Matig Stedelijk*

Woningaanbod: minder ruime markt in elke regio, maar grote verschillen

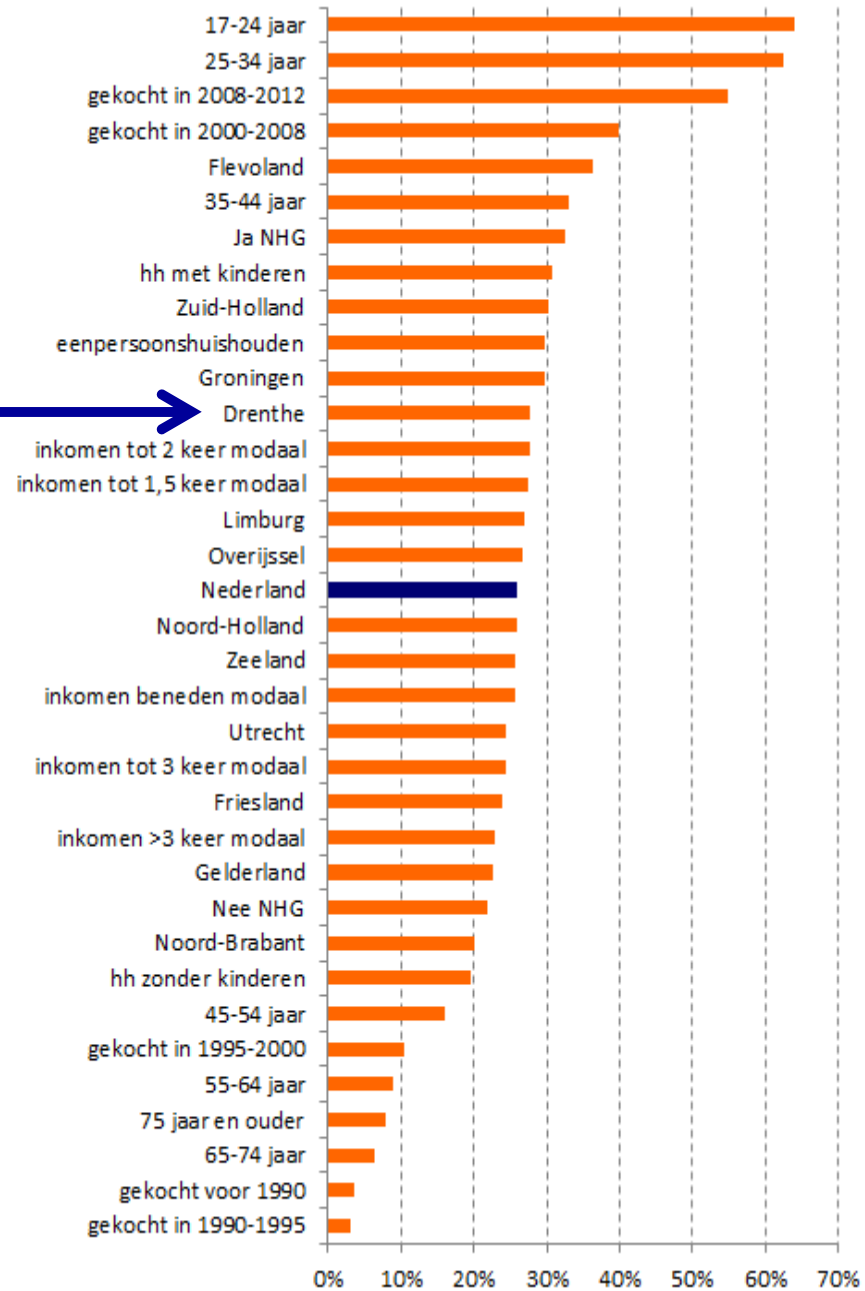
Onderwater hypotheek

Rabobank

Wie staat er hoeveel onder water?

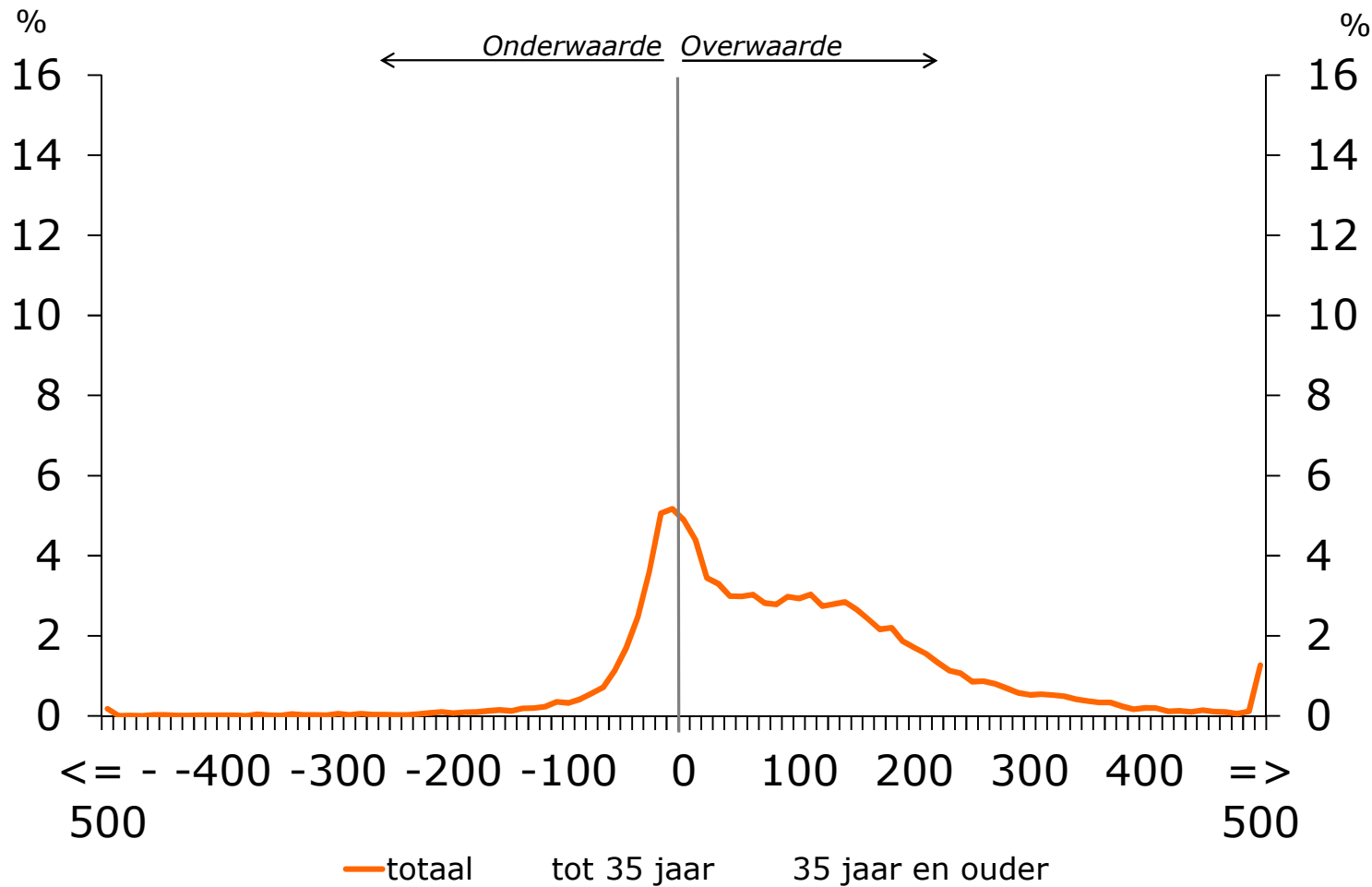
Rabobank

Onder- en overwaarde

1ste kwartaal 2014

Rabobank

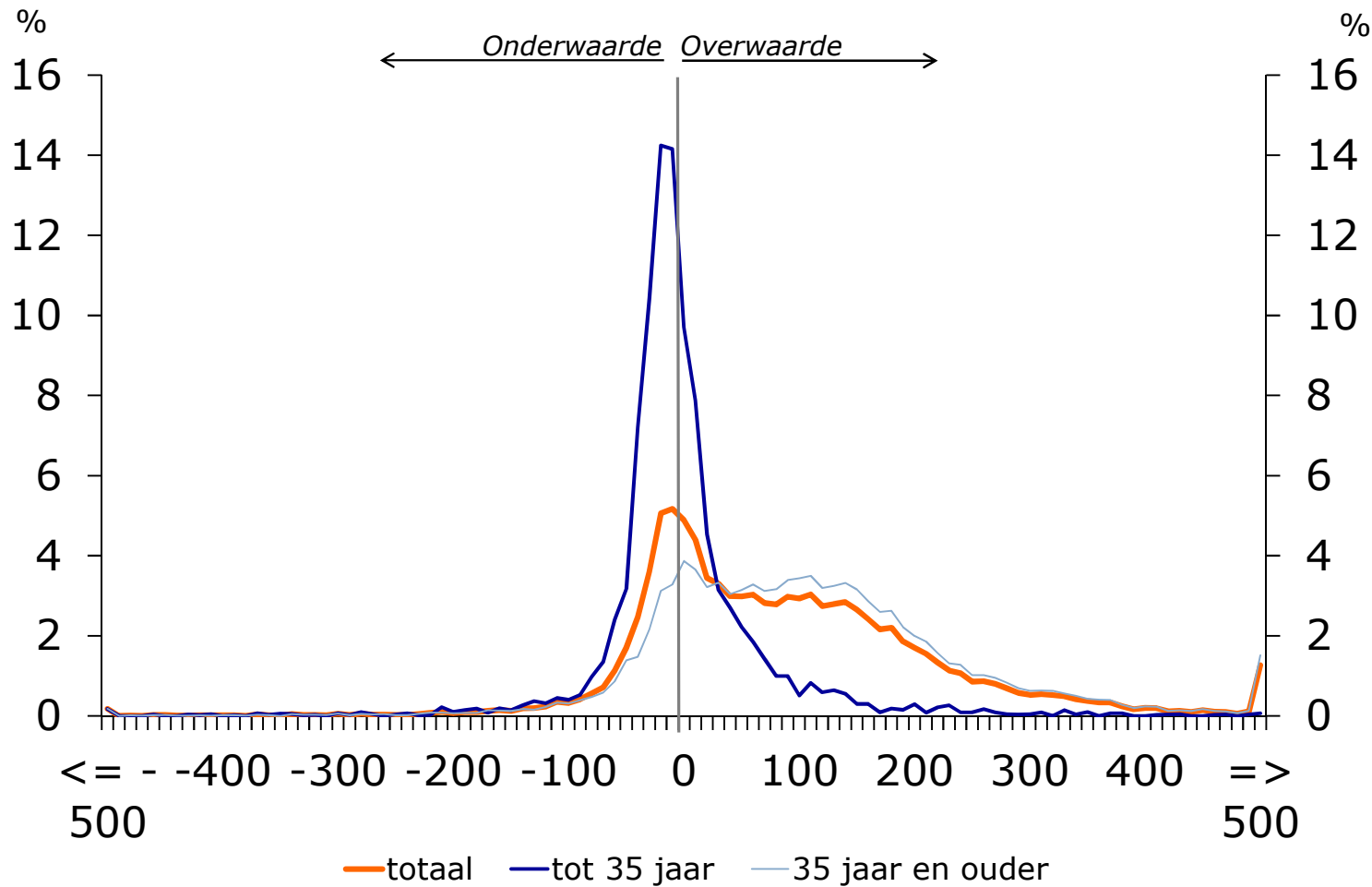

Onder- en overwaarde

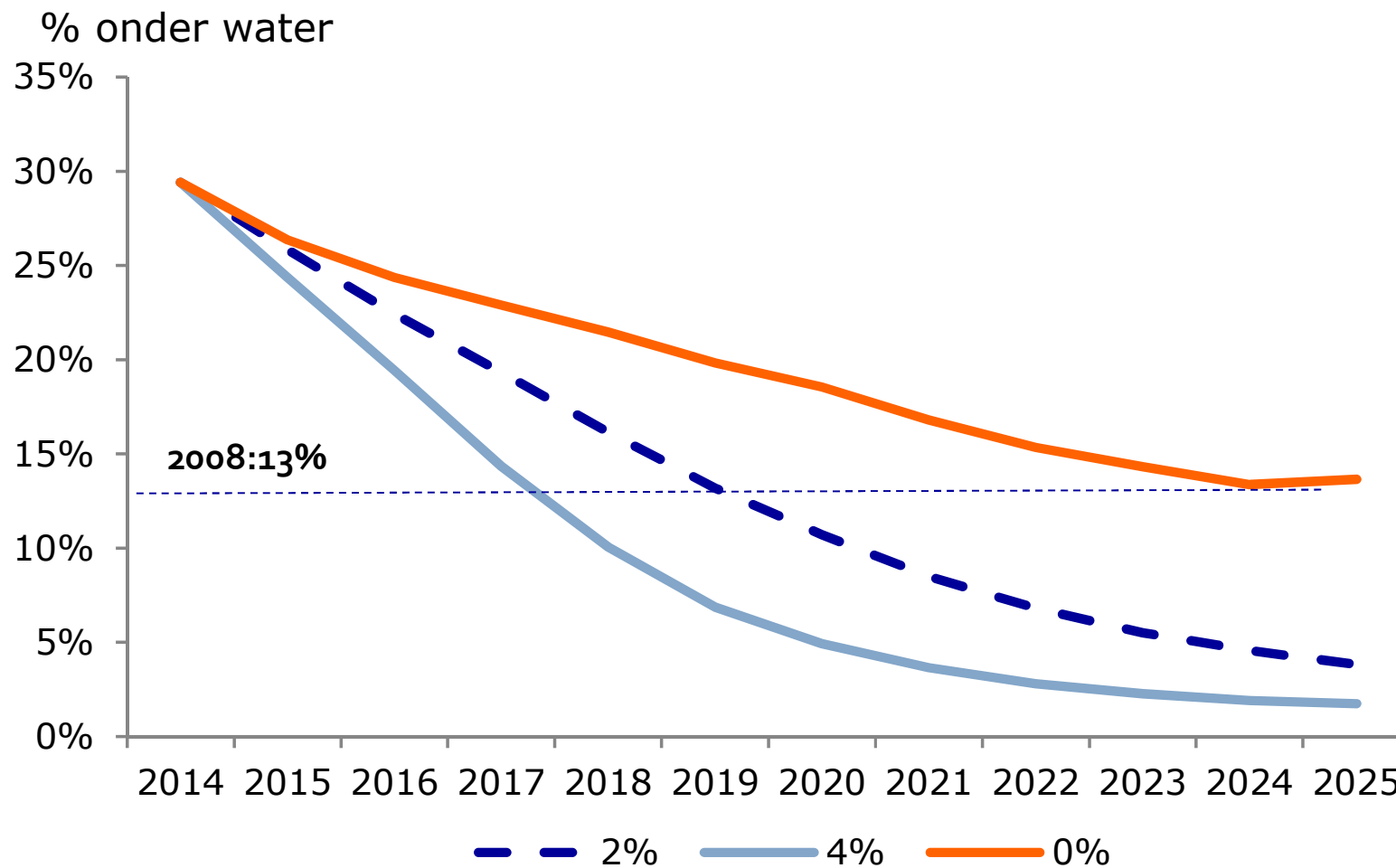
1ste kwartaal 2014

Rabobank

Afbouw restschuld kost tijd

Impact van de veranderende financieringsvoorwaarden

Rabobank

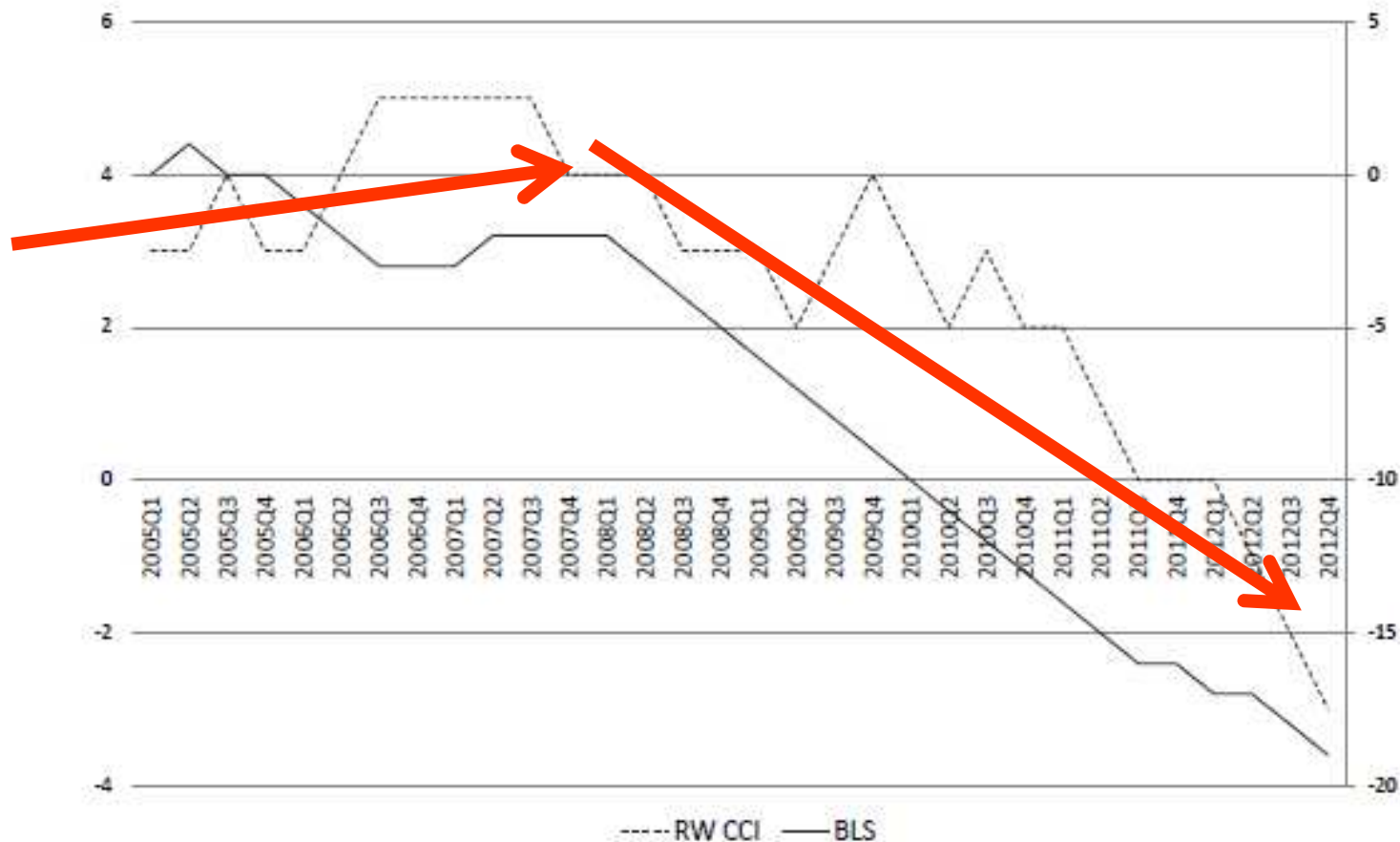

Ontwikkeling kredietvoorwaarden volgens banken

Rabobank

Figure 4: Credit conditions (left axis) versus the BLS level index (right axis), between 2005.Q1 and 2012.Q4.

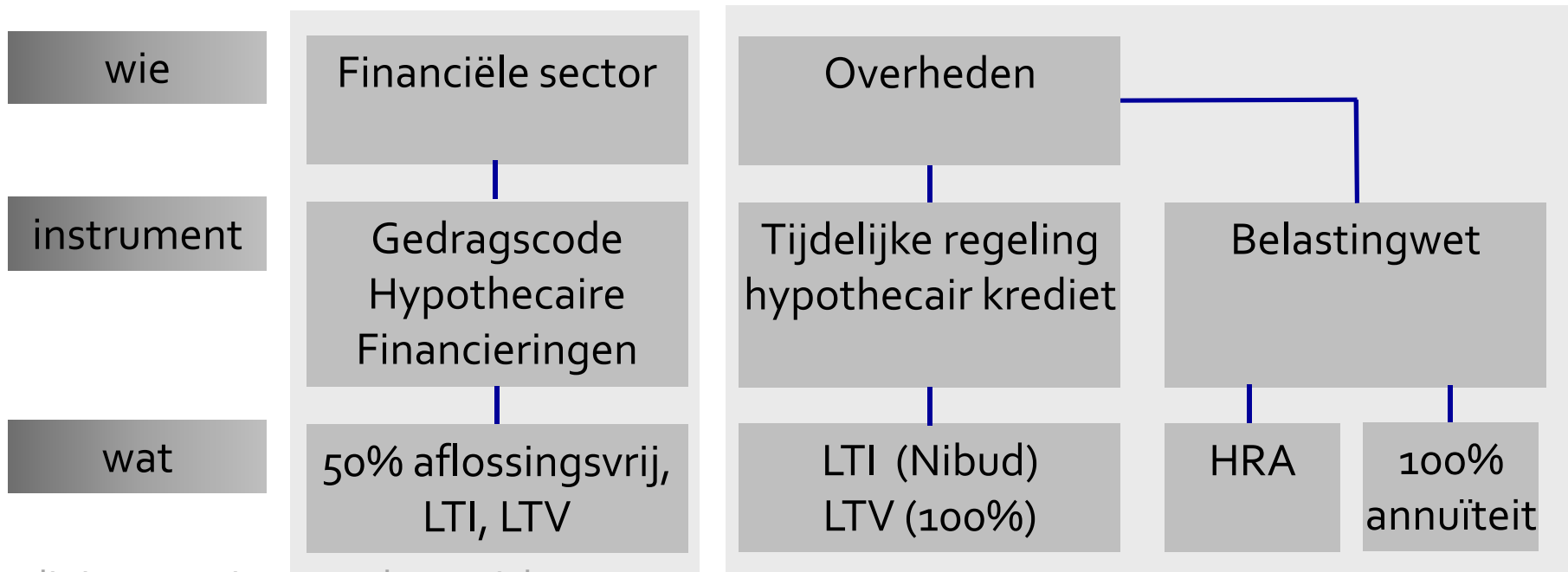

Financieringsvoorwaarden is een containerbegrip

Financierings-voorwaarden

TLAC & MREL
Capital floors

ps: dit is geen uitputtend overzicht

Invloed internationale maatstaven op banken

Rabobank

TLAC en MREL komen van de Financial Stability Board (FSB) en Europese Commissie en zijn bedoeld voor extra buffers tegen onverwachte verliezen.

TLAC & MREL

Capital floors

Capital floors komen vanuit het Bazelse Comité. Dit zijn voorstellen om de risicowegingen op verschillende typen krediet te standaardiseren.

- Hogere buffers bevorderen financiële stabiliteit.

Mogelijk:

- Op korte termijn een negatief effect op economische groei.
- Hogere kapitaal- en fundingkosten betekent hogere prijs van krediet.
- Samen met kapitaal- en liquiditeitschaarste heeft dit een drukkend effect op de kredietverlening, en dus de economische groei.

LTV en Nibud-normen

Rabobank

Visie Rabobank LTV

Geen verdere verlaging van de wettelijke LTV-limiet omdat:

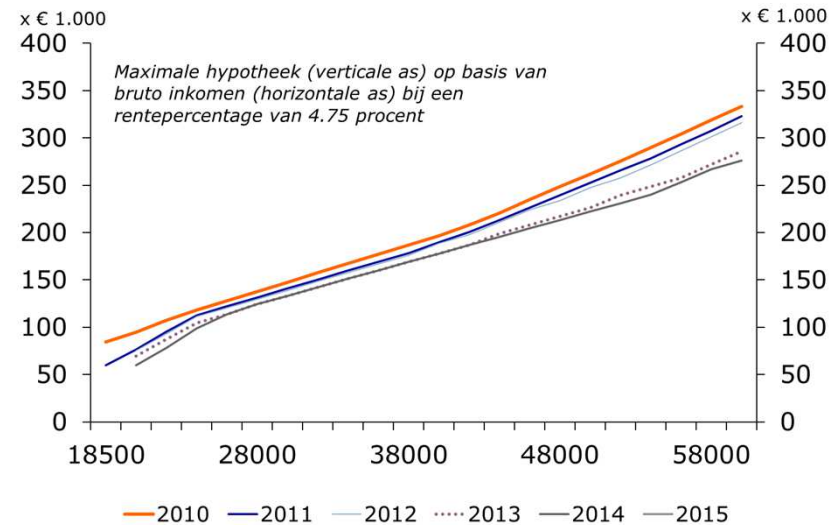
- Negatief effect op woningverkoop en woningprijs
- Verslechterde toegankelijkheid van de koopwoningmarkt
- gedurende transitiepad ontstaat een onstabiele situatie met vermogens- en welwaartsverlies
- Het huidige beleid leidt al tot verlaging van de gemiddelde LTV
- Wel zorgt, op de lange termijn een lagere limiet voor meer stabiliteit aan het financiële stelsel en huishoudens

Visie Rabobank Nibud-normen

Strengere Nibud-normen beperken in 2015 het prijsherstel op de Nederlandse koopwoningmarkt

Er zijn te weinig mogelijkheden om aan maatwerk te doen bij hypotheekverstrekking, hierdoor is de koopwoningmarkt onvoldoende toegankelijk voor flexwerkers.

Strengere normen leiden tot minder financieringscapaciteit

Impact op woningprijsontwikkeling

Rabobank

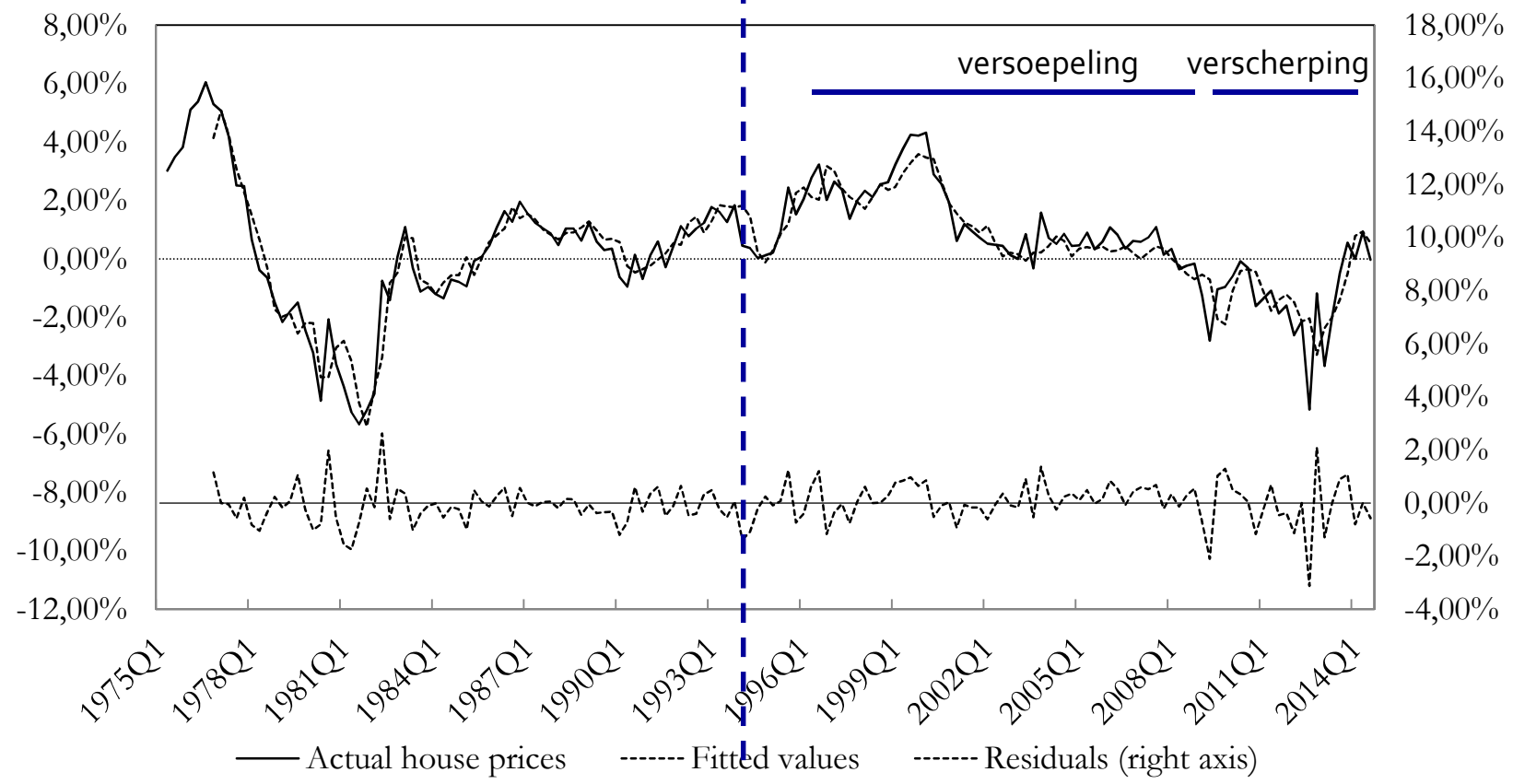
Vooral inkomen en rente verklaren de prijsontwikkeling

Rabobank

modelschatting tm 2014Q3

Model DNB
1995 – 2012

Bron: Rabobank Woningprijsmodel

Financieringsvoorwaarden verklaart helft prijsontwikkeling

- **Periode 1995 - 2009** (versoepeling voorwaarden)
 - Reële prijsstijging 75%,
 - waarvan 39% door financieringsvoorwaarden
- **Periode 2009 – 2012** (verscherping voorwaarden)
 - Reële prijsdaling 25%,
 - waarvan 11% door financieringsvoorwaarden
- **Conclusie DNB:** de helft van de prijsverandering is veroorzaakt door veranderende financieringsvoorwaarden

Impact op koopstarters

Rabobank

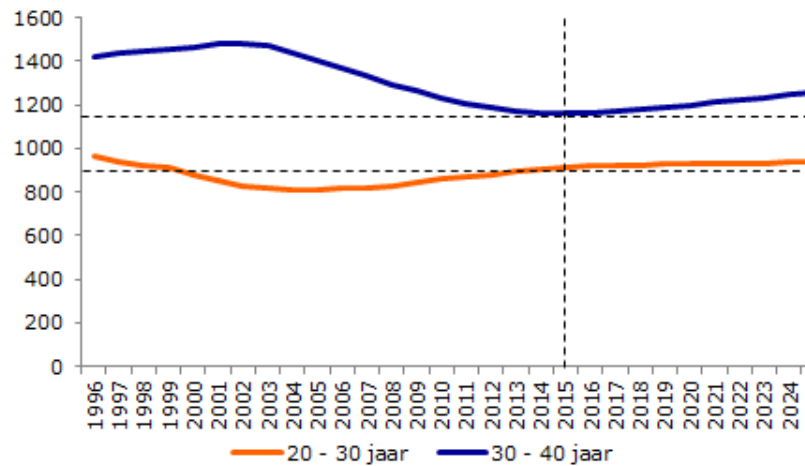

In potentie stijgt het aantal potentiële koopstarters

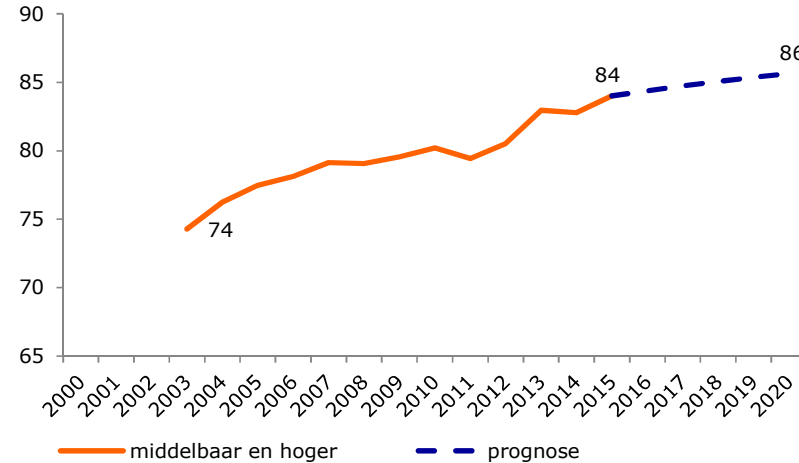

Meer jonge huishoudens met een gemiddeld hogere opleiding

Aantal huishoudens X 1.000

Aandeel middelbaar en hoger opgeleiden

Starters kunnen meer lenen door nieuwe studiefinancieringstelsel

Begonnen met de studie	Gemiddelde schuld	Annuïtaire Maand last	Negatief effect of maximale hypotheek	Maximaal aantal jaar dat de studieschuld moet zijn afbetaald	Maximaal studievoorschot
Voor 1 juli 2015	€ 15.000	€ 112,50	€ 21.000	15	€77.000
Na 1 juli 2015	€ 21.000	€ 90,--	€ 17.000	35	€92.000

Conclusies

Rabobank

- Economie en de woningmarkt herstellen
- Drenthe heeft een sterkere economische groei dan Nederland
- Er zijn nieuwe financieringsvoorwaarden op de woningmarkt
- Deze beperken de groei van de woningprijs en wellicht het aantal verkopen

Bedankt voor uw aandacht

- Vragen?
- Paul de Vries, woningmarkteconoom, paul.de.vries@rabobank.com
- <https://economie.rabobank.com/>

Rabobank